

Paul E. Linzey in B. Keith Travis. *Military Ministry: Chaplains in the Twenty-First Century*. Eugene, Oregon: Wipf & Stock, 2022. 294 str. ISBN 978-1-6667-9359-8.

Leta 2022 je ameriška založniška hiša Wipf & Stock izdala delo *Military Ministry: Chaplains in the Twenty-First Century* [Duhovniška služba v vojski: vojaški duhovniki v 21. stoletju], delo dveh (upokojenih) ameriških vojaških duhovnikov. Oba sta služila v ameriški kopenski vojski, pri čemer sta primarno oskrbovala protestantske (Linzey) oz. južnobaptistične (Travis) pripadnike.

Knjiga je razdeljena na pet delov, vsak pa nadalje na poglavja. Prvi del je namenjen osnovnemu pregledu duhovne oskrbe v oboroženih silah,¹ pri čemer prvo poglavje predstavlja zgodovinski pregled vojaškega duhovništva. Pregled je kratek in se začne z antičnim Rimom, omenjeno je tudi staro- in srednjeveško delovanje vojaških duhovnikov, nato pa se zgodovinski pregled osredotoči na delovanje ameriških vojaških duhovnikov od francosko-britanskih vojn do konca druge svetovne vojne. Naslednje poglavje analizira ustavno podlago za delovanje vojaških duhovnikov, predvsem z vidika ločitve verskih skupnosti in države, verske svobode in delovanja verskih skupnosti. Pri tem avtorja na kratko omenjata najpomembnejše sodne postopke o duhovni oskrbi v ameriških oboroženih silah. Tretje poglavje se še dodatno pogloblja v zakonodajno

podlago delovanja ameriških vojaških duhovnikov, ki je dobilo pravno podlago že leta 1775 (slabo leto pred podpisom deklaracije neodvisnosti); kratki pregled zaključuje zadnja večja zakonodajna sprememba iz leta 1956. Nato avtorja predstavljata biblično podlago za delovanje (vojaških) duhovnikov – z navedbo najpomembnejših delov Biblije.

Drugi del knjige se nanaša na proces, v katerem (civilni) duhovnik postane vojaški duhovnik. Oba avtorja novo poglavje začenjata z osebnima zgodba, kako sta doživela »klic« za vojaškega duhovnika, in kako sta na njuno odločitev reagirali njuni družini. Kandidat za ameriškega vojaškega duhovnika mora izpolnjevati sedem pogojev: formalna izobrazba s področja teologije, ameriško državljanstvo (oz. dovoljenje za stalno prebivanje v ZDA), predhodne pastoralne izkušnje (najmanj dve leti), ustrezno zdravstveno stanje, psihofizična kondicija ter posvečenje oz. napotitev v okviru priznane verske organizacije. Osmo poglavje se posveča pregledu osnovnega usposabljanja vojaških duhovnikov: duhovniki kopenske vojske, vojnega letalstva in vojne mornarice se usposabljujejo v lastnih šolah. Večtedensko usposabljanje zajema tako fizično kot akademsko usposabljanje – od poznavanja osnovnih vojaških veščin (korakanje, poznavanje vojaške organizacije in strukture, činovnega sistema itd.) do pridobivanja pastoralnih veščin, specifičnih za vojaško okolje.

Naslednji (tretji) del knjige predstavlja samo delovanje vojaških duhovnikov. Na začetku je predstavljen odnos

¹ V Slovenski vojski se za to podporno dejavnost v oboroženih silah uporablja izraz religiozna duhovna oskrba.

med osebo oz. organizacijo, ki je vojaškega duhovnika predlagala in jo ta predstavlja. Skozi ta odnos vojaški duhovnik ostaja povezan z svojo matično organizacijo; predstavljeni so tudi primeri pomena matičnih organizacij za kariero vojaških duhovnikov. V desetem poglavju avtorja načenjata »največji problem med vojaškimi duhovniki danes« (72), in sicer pomanjkanje skrbi zase. Poudarjata, da pomanjkanje pravega časa zase lahko vpliva ne le na samega duhovnika (tako duhovno, moralno kot tudi telesno), ampak tudi na njegov odnos oz. delo z drugimi (lastno družino, sodelavci itd.). Naslednje poglavje se posveča pomenu nošenja vojaške uniforme kot simbola časti in službe za domovino, kar je pomembno tudi za vojaškega duhovnika. Dvanajsto poglavje govori o vlogi vojaškega duhovnika v vojaški enoti, pri čemer navaja napotke za dobrega vojaškega duhovnika: predanost lastni veri in toleranca do drugih, osredotočenost na vojaško službo (služenje poveljnikom, pripadnikom in njihovim družinam), zgladnost, dobra komunikacija, učinkovito svetovanje tako pripadnikom kot poveljnikom, vidnost in stalna prisotnost med ljudmi. Trinajsto poglavje govori o pomenu verske podporne ekipe (v sklopu delovanja v vojaški enoti), pri čemer »vojaški duhovnik predstavlja etiko in moralo, ustavo in samega« v odnosu do poveljnika, ki ima višji čin od vojaškega duhovnika – a ima slednji še vedno dolžnost, da poveljniku svetuje, tudi če ga ta ne upošteva, ignorira itd. Naslednje poglavje se posveča vsem nalogam vojaških duhovnikov; pri tem avtorja izpostavljata, da vojaški duhovnik istočasno odgovarja več predstojnikom: poveljniku enote, v kateri je lociran, načelniku vojaških

duhovnikov in nenazadnje svoje matični organizaciji (npr. škofu). Posledično »dober vojaški duhovnik nima avtoritete, ampak le veliko vpliva. To je dovolj, da dokonča naloge, dosega izjemne rezultate in da ima zgledno kariero.« (str. 109–110) V 15. poglavju avtorja opozarjata na pomembno dolžnost vojaških duhovnikov glede oskrbe družin pripadnikov vojske. To je pomembno zlasti za ameriške oborožene sile, ki pripadnike na 2–3 leta premeščajo po vsem svetu, kjer živijo v vojaških bazah, pri čemer vojaški duhovniki predstavljajo pomembno vez tako s civilnim življenjem kot tudi z versko skupnostjo, ki ji pripadajo. Sledi poglavje o pomenu verskega pluralizma in verske svobode, pa tudi vplivu teh družbenih konceptov na delovanje vojaških duhovnikov. Vojaški duhovniki se tako vsak dan srečujejo z drugače verujočimi ali neverujočimi, pri čemer morajo upoštevati in spoštovati njihov nazor: »Del službe vojaškega duhovnika je zagotoviti, da je vsaka oseba v oboroženih silah deležna iste verske svobode, ne glede na to, kaj veruje.« (str. 123) V sklopu vojaške kariere morajo vojaški duhovniki skrbeti tako za osebnostni kot profesionalni razvoj, kar avtorja predstavljata v 17. poglavju. V ameriških oboroženih silah imajo vojaški duhovniki na voljo vseživljenjsko usposabljanje (predavanja, seminarje, usposabljanja), poslužujejo pa se tudi civilnih programov. V naslednjem poglavju se avtorja posvečata posebnemu položaju vojaških duhovnikov v rezervi oz. v sestavi nacionalne garde in temu, kako se njihova služba razlikuje od vojaških duhovnikov v aktivni sestavi. 19. poglavje govori o pomenu osebne urejenosti vojaških duhovnikov v smislu skrbi za ustrezno dokumentacijo in bi-

rokratske postopke, saj istočasno pripadajo dvema organizacijama (vojaški in verski) z lastnimi postopki in birokracijo. Naslednje poglavje je namenjeno kratkemu pregledu odklonskosti vojaških duhovnikov – nekateri končajo tudi v vojaškem zaporu. Zadnje poglavje tretjega dela pa poudarja, da je pomembno, da imajo vojaški duhovniki tudi lastne interese, prostočasne aktivnosti, kjer se lahko sprostijo in s tem poskrbijo zase – posledično pa za druge vojaške pripadnike, ki jih oskrbujejo.

Četrty del obravnavane knjige se poglablja v smotrnost delovanja vojaških duhovnikov, predvsem z vidika njihovih duhovnih uspehov. 23. poglavje tako govori o inkarnacijski prisotnosti vojaškega duhovnika znotraj vojaške organizacije oz. enote, pri čemer so vojaški duhovniki »predstavniki Gospoda, kar je izjemna čast in odgovornost.« (str. 169) Zato je pomembno, da je osebno življenje vojaškega duhovnika urejeno, strukturirano, saj lahko svoje dolžnosti le tako izvaja uspešno, predano in učinkovito. Naslednje poglavje se nanaša na duhovno disciplino vojaških duhovnikov, ki se krepí in utrjuje s študijem verske literature, (prostovoljnimi) posti, meditacijo, delovanjem v tišini in samoti itd. Pri tem avtorja poudarjata, kako so določene dejavnosti za vojaške duhovnike glede na naravo njihovega dela manj primerne. A poglavitna naloga vojaških duhovnikov je še vedno pastoralna dejavnost med verujočimi, čemur je posvečeno 25. poglavje. Vojaška pastora temelji na prisotnosti vojaških duhovnikov sredi drugih pripadnikov, pri čemer morajo vojaški duhovniki k navezovanju stikov pristopati predvsem prijateljsko in pri tem biti zgled drugim – tudi z duhovno disciplino (skozi katero

utrjujejo svoj odnos z Gospodom). Kako vojaški duhovniki dejansko »delujejo«, je odvisno od osebnosti duhovnika, zmožnosti in priložnosti za tako delovanje: od tedenskega bogoslužja, programa verskega izobraževanja, pisanja glasila, svetovanja na štiri oči, molitve na terenu itd.

Peti del govori o prihodnosti vojaškega duhovništva. 26. poglavje tako poudarja, da mora krščansko duhovništvo upoštevati razvoj (sodobne) družbe (preko antropologije) in svoje delovanje sodobni družbi tudi prilagoditi. Kljub temu se bodo vojaški duhovniki pri svojem delovanju soočali s težavami: od (ideoloških/verskih) sporov z drugimi duhovniki ali pripadniki, upoštevanja zakonodaje, ki je v nasprotju z versko doktrino (npr. vprašanje LGBTQ), odkrtega spreobračanja (drugih/ne-)verujočih, prilagoditve verskih obredov (oz. le splošnih nagovorov) za širšo javnost do dvojne pripadnosti, delovanja vojaških duhovnikov v podporo vojaških aktivnostih in vojn itd. V naslednjem poglavju avtorja podrobneje analizirata vprašanje raznolikosti in spoštovanja drugih znotraj vojaške organizacije (LGBTQ, razizem itd.), pa tudi zagotavljanja duhovne oskrbe za take osebe. 29. poglavje zajema različna priporočila za krščanske duhovnike, vpete v religiozno duhovno oskrbo v oboroženih silah: a) razumevanje biblične teologije in njena uporaba v duhovni oskrbi; b) spoštovanje ustave; c) vojaški duhovnik je duhovni voditelj vojaške enote, zaradi česar mora biti zgled drugim; d) naj ne pozabi na svoje bližnje in družino; e) zavedanje, da je član ekipe oz. hkrati član več ekip/organizacij; f) razumevanje dvojne vloge vojaških duhovnikov (hkrati duhovnik in pripadnik štaba); g) »vse delajte v ime-

nu Gospoda Jezusa in se po njem zahvaljujte Bogu Očetu.« (Kol 3,17) Zadnje poglavje knjige je posvečeno usodi vojaškega duhovništva, pri čemer morajo »krščanski duhovniki, ki so bili poklicani k službi kot vojaški duhovniki, razumeti, kako v takem okolju preživeti in uspevati; razumeti pravila, pravilnike in navodila; sprejeti predloge, predstavljene v prejšnjem poglavju.« (str. 231)

Predstavljena knjiga, delo dveh upokojenih vojaških duhovnikov in univerzitetnih predavateljev, je napisana v poljudnem (in ne znanstvenem) slogu, pri čemer je večina poglavij obogatenih še z osebnimi izkušnjami obeh avtorjev ter drugih vojaških duhovnikov. Posledično je knjiga razumljiva tudi za splošno javnost, a vseeno predstavlja pomembno delo za razumevanje delovanja vojaških duhovnikov. A prvenstveno je knjiga namenjena kandidatom za vojaške duhov-

nike in vojaškim duhovnikom, ki v ameriških oboroženih silah že delujejo.

Za slovenske vojaške duhovnike, proučevalce religiozne duhovne oskrbe, pa tudi za širšo javnost je knjiga zanimiva predvsem v smislu zgleда – kot možnost oblikovanja podobne publikacije, prilagojene slovenskim razmeram. Dejstvo je, da je religiozna duhovna oskrba v Slovenski vojski prisotna le nekaj desetletij, a v tem času je v vrstah Slovenske vojske delovalo že več duhovnikov katoliške in luteranske veroizpovedi, ki bi lahko skupaj ustvarili podobno publikacijo. Taka publikacija bi bila tudi dobrodošla za boljše razumevanje delovanja vojaških duhovnikov, ki so razpeti med versko in vojaško organizacijo ter glede načina svojega delovanja nenehno pod pritiskom širše družbe.

Klemen Kocjančič

Božja liturgija Janeza Zlatoustega in božja liturgija Bazilija Velikega. Bizantinsko-slovanski obred, rutenska recenzija, slovenski prevod. Ljubljana: KUD Logos; Križevci: Ordinariat Križevske eparhije, 2023. 215 str. ISBN 978-961-7155-16-7.

Leta 2023 je slovenski kulturni prostor obogatil nov in celovit prevod temeljnega liturgičnega besedila pravoslavnih in grkokatoliških Cerkev s preprostimi in povednim začetnim naslovom – *Božja liturgija*. Gre za slovensko poljudno izdajo grško-slovanskega oziroma bizantinsko-slovanskega obreda v dveh klasičnih oblikah, polno imenovanih »božja liturgija svetega Janeza Zlato-

ustega« in »božja liturgija svetega Bazilija Velikega«. Ob tem je smiselno izpostaviti, da se je grško liturgično izročilo v srednjem veku razširilo v slovanske dežele in danes predstavlja večinski del vzhodnokrščanske obredne dediščine. Čeprav ima omenjena liturgija nesporno antične korenine, je glavnino svoje sedanje podobe dobila v 10. stoletju; sledile so dodatne prvine iz 14. stoletja, ki so poudarile njeno meniško-mistično obarvanost. Prvemu navedenemu obredu je pripisovana povezava s pridigarsko avtoriteto konstantinopelskega škofa Janeza Zlatoustega ali Krizostoma (347–407), drugega pa opredeljuje ugled meniškega reformatorja Bazilija Velikega (329–379). Božja liturgija v svojih dveh